

A magyar szabadkőművesség egysége.

A kolozsvári *Unió* páholy a Budapest Keletén dolgozó Martinovics páholy fölhívása következtében több munkáján beható részletességgel vitatta meg azt a programot, melyet a Martinovics páholy új főmestere, *Jászi* Oszkár testvér fejtett ki székfoglalója alkalmából. Kritikát gyakoroltunk fölötté a magunk, s hisszük, hogy mindannyiunk okulására és egyben bátorítást merítettünk belőle további tevékenységünkhöz.

A főmesteri munkaterv dolgában az *Unió* páholy h. főmestere dr. A. 1. által előterjesztett *megállapításokat* és *határozati javaslatot* 1911 május 2 án tartott munkánkon minden részletében elfogadván és magunkévá tévén, azt az alábbiakban azzal a hittel és meggyőződéssel bocsátjuk közre, hogy vele a magyar szabadkőművesség egységét szolgáljuk.

Érdemes Főmester testvér, Szeretett Testvéreim! Azóta, amióta e páholyban először mondtam véleményt Jászi Oszkár főmester testvérünk munkaterve felől, csak erősödött az a meggyőződésem, hogy Jászi Oszkár a magyar szabadkőművesség egységének nagy szolgálatot tett. Megerősítenek ebben a viták, melyeket újabb időben a Jászi Oszkártól fölvetett kérdések fölött e szentély falain belül mi magunk folytattunk; megerősítenek még azok a heves és kíméletlen támadások is, melyekkel úgy az avatatlanok \ ilágának sajtója, mint egyes páholyok tagjai is a Jászi Oszkár beszédét, mondhatni, megrohanták; de legjobban megerősítenek hitemben azok a cikkek, melyek legújabbán a Világ hasábjain napvilágot látták s amelyek a kolozsvári Unió páholy elveinek mindenben igazságot szolgáltatnak.

Elég utalnom Várady Zsigmond cikkére a Világnak múlt hó 26-án megjelent számában és Ajtay József fejtegetéseire a nemzeti-

ségi kérdéstről az április 29-iki számban. Várady Zsigmond csaknem a mi szavainkkal, a mi lelkünkben szól, midőn kimondja, hogy a mi egyéni boldogságunk is csak a magyar nemzet boldogítása által lehet teljes. És Ajtay József ugyanazokat a tévedéseket mutatja ki Jászi Oszkár és a hozzá hasonlóan gondolkodók állásfoglalásában a nemzetiségi követelésekkel szemben, mint, amelyekre a minap én is reá mutattam. Nem gondolom, hogy ezek a cikkek a Jászi Oszkár beszéde s az attól támasztott vihar nélkül ily hamar megjelentek volna a Világban. Hogy megjelentek, fölöttébb öröndetes, mert eltüntetik az örvényt, mely a Világ cikkeinek túlnyomó többsége és a mi fölfogásunk között eddig tátongett

Pedig, ha Jászi Oszkár beszédét levetkőztetjük és úgy nézzük a benne lévő tartalmat, akkor a mai Jászi Oszkár gondolkodása, így mezítelenül, olyan alakban áll előttünk, mely a magunkétól már alig idegen. Ama támadások a vörös posztót illetik, melyet Jászi ok és szükség nélkül terített ezúttal magára. Az az ő mai lényéhez csak annyiban tartozik, amennyiben lényünkhöz tartozik az ízlésünk is. De senkit sem ítélni meg igazságosan a köntös után, melyben mutatkozni szeret.

Nékünk, testvéreinek, kötelességünk, hogy ítéletünket a Jászi javaslati felőlj ne azoknak külsőségei, hanem a lényege szerint formáljuk meg. És ha azt látjuk, hogy ez a lényeg az igazságra, a testvéri' szeretetre, a szabadkőművesi erkölcsök tisztaságára, a jobbak uralmára és legfőképen a magyar nemzeti továbbfejlődésre törekszik, akkor el kell ismernünk, hogy meg van az elvi alap, amelyen vitázhatunk, de együtt is dolgozhatunk. Mert ezen az alapon v ta tárgya immár csak az lehet, hogy ilyen, vagy amolyan eszközökkel, ilyen vagy amolyan taktikával szolgálhatjuk-e jobban a nemzeti továbbfejlődést. Mindenkit, aki e szolgálatot nem forradalmi úton, nem erőszakosan, hanem a mai társadalmi rend alapjainak elismerésével, bár a visszasságoknak kemény elítélésével és gyökeres orvoslásával, tehát szabadkőművesi eszközökkel, főleg pedig eszmeérlelés, önmagunk reánevelése és társadalmi propaganda által őszintén akarja: meg kell hallgatnunk és vagy megczáfolnunk, vagy segítenünk a tőle javasolt eszközök használatában.

Csak a saját lelkünk testvéri indulata meglegyen, immár minden egyéb föltétel meg van hozzá, hogy Jászi Oszkár javaslatait

és megállapításait ilyen szempontból vizsgáljuk és mérlegeljük. Igyekezni fogok először is kihámozni azokat burkolatukból és őket valódi voltukban egyenként elétek tární. Azután megvilágítom a burkolatot, ama köntöst, és bebizonyítom, hogy az Unió páholy s a Martinonics páholy új főmesterének programja között mutatkozó ellentétek legnagyobbbrészt a ruházat, szinte azt mondhatnám, a hajviselet különbségei. Lehet, sőt valószínű, hogy e külsőségek mögött, és azokkal bizonyos lelki kapcsolatban, ott vannak a világnézet különbségei is. Ámde testvérek között a világnézet különbségeinek sem szabad a kölcsönös megértést, az együttműködést gátolniok. Hiszen mindnyájunkat azzal a határozott kikötéssel vettek föl a testvéri lánczba, hogy senkinek vallását vagy filozophiai meggyőződését nem kérjük számon. Keresztény, zsidó, budhista vagy mohamedánus egyaránt testvérünk; pedig lehet-e képzelni is nagyobb ellentétet, mint a minő van a keresztény vagy zsidó, a budhista vagy mohamedánus világnézet között? Voltaképen nagy az ellentét még a katolikus és református világnézet között is. Elég, ha mindnyájunkat az egyikkel sem ellenkező, a mindenikkel összeférő szabadkőművesi világnézet egyesít. A szabadkőművesi taktika hibája, törekvéseinket az avatatlanok között olyan nyelven, olyan világnézet kapcsán hirdetni, melyet vagy nem értenek, vagy akár okkal, akár ok nélkül, ellenszenvesen fogadnak azok, akiket pedig törekvéseink számára meg kellene nyernünk. A köteles őszinteség indít reá, hogy Jászi Oszkár beszédét végezetül ebből a szempontból is megbíráljam.

1. Jászi Oszkár megkülönbözteti a szerinte kívánatos szabadkőművesi tyпустól a reactió, a naivan szertartásoskodó és a játszó szabadkőműves typusát, az utóbbin értve az olyat, aki „a szabadkőművesi munkát meddőnek, hiábavalónak avagy nevetségesnek tartja és csak szokásból vagy baráti szívésségből szabadkőműves“. Az ilyeneket elítéli; őket mi magunk is mindig rozsdás szemeknek tekintettük a testvéri lánczban.

2. A szabad kőművességnek, Jászi szerint is, mentesnek kell lennie minden dogmatismustól, orthodoxiától, pártpolitikától és osztályelfogultságtól. Ne rágódják régi jelszavakon és arra törekedjék, hogy lehetőleg gyorsrá, simárá, fájdalom- és vérméklívé tegye az új dolgok eljövételét. Mi is mindig ebben a nézetben voltunk.

3. Jászi Oszkár helyesli, hogy Sándor Pál — az általános választójogért való képviselői küzdelmének szabadabbá tétele végett — a testvéri lánczból kilépett. Én magam a Sándor Pál kilépésének helyeslését veszedelmes praecedensnek tartanám. Ha olyan időket élünk, midőn szabadkőművesi mivoltunk az avatatlanok világában teljesítendő munkánk elé akadályokat gördít, annál inkább össze kell tartanunk és közös erővel háritani el az akadályokat, melyeknek legyőzése az egyes ember erejét felülmúlja. Ha elismerjük, hogy ezéljaink szolgálatában a szabadkőművesség gát és békó lehet, akkor lépünk ki a lánczból mindnyájan, vagy legalább is ne igyekezzünk többé új szemeket kapcsolni belé.

4. Jászi Oszkár nem ítéli ugyan el némely páholyok tagjai önképzésére irányuló munkáját, de általában az önképzést nem tartja a páholyok főadatának. Ha önképzésen iskolai ismeretek és az általános műveltség hiányának pótolását értjük, akkor ez csakugyan nem főadatunk. De annál inkább főadatunk a szabadkőművesi önképzés, különösen pedig az, hogy testvéreinket a szabadkőművesi világnézet magaslatára emelkedni segítsük.

5. Jászi Oszkár a szabadkőművesség főfeladatának az eszme érlelést és actiók szervezését tartja. Az eszmeérlelés minden esetre legtöbb főadatunk. A szabadkőművesi actiónak azonban főképen eszméinknek az avatatlanok világában való terjesztésére, az avatatlanok meggyőzésére kell irányulnia.

6. Jászi Oszkár különösen fontosnak tartja a testvérpáholyokkal való együttműködés ápolását. Mi is annak tartjuk. Úgy véli, hogy nincs értelme „valami külső kritérium alapján válaszfalat vonni az egyes páholyok között, hanem igazi testvéri érzülettel együtt kell dolgoznunk minden páholylyal, mely nem zárkózik el elvileg vagy személyi okokból“ az ő világfelfogásuk elől. Ehhez mi hozzátehetjük, hogy személyi okokból nem szabad testvérnek testvér elől elzárkózni és hogy, valamint a vallás, úgy a világfelfogás különbözősége sem lehet akadály a közösöknek elismert szabadkőművesi célokért való együttműködésnek.

7. Jászi szerint céljaink érdekében hasznosítani, megerősíteni és fejleszteni kell a Társadalomtudományok Szabad Iskoláját, a Választójog Szövetségét, a Reform Klubot, a Szabad Tanítók Országos Egyesületet és a Világot. Nézetem szerint a Magyar Társada-

lomtudományi Egyesület és annak intézményei épp úgy szolgálnak szabadkőművesi célokat is, tehát szintén támogatandók annál is inkább, mert eszméink számára utat törnek a magyar társadalomnak olyan köreibe, melyek a Jászitól említett tényezők iránt ma még bizalmatlanok. A Magyar Társadalomtudományi Egyesület ugyanis legfőbb föladatának azt tekinti, hogy a magyar középosztályt a magyar nemzeti továbbfejlődés cselekvő szolgálatának megnyerje és fölfegyverezze mindazokkal a társadalomtudományi ismeretekkel, amelyek szükségesek arra, hogy maga a középosztály állhasson ama reformmozgalom élére, mely hivatva van Magyarországot a XX. század uralkodó eszméinek megfelelően, demokratikus irányban átalakítani, de egyszersmind nemzeti állam voltában is megerősíteni

8. Jászi Oszkár helyteleníti a ma oly annyira uralkodó egyetalkotási mániát. Igaza van: mai napság nagyon sok olyan egyesület alakú, melyek, ha egyáltalában fejtenek ki valamelyes működést, csak az erők szétforgácsolására vezetnek.

9. Jászi Oszkár pontosabban megjelölendőnek tartja, minő eszméket akarjunk *ma Magyarországon* terjeszteni. Ha eszmék terjesztése egyik főföladatunk, természetes, hogy meg kell állapodnunk az ezidő szerint terjesztendő eszmékben.

10. Jászinak a múlt értékelésében az az álláspontja, hogy „a múlt fejlődés ismerete nélkül képünk a társadalom jövő fejlődéséről nem lehet helyes, tehát a múlt ismerete nélküli célkitűzés kétségtelenül, caeteris paribus, tökéletlenebb és hiányosabb, mint az, mely a történelmi fejleményekkel számol“. — Nagyon régóta ugyanezt hirdetjük mi is.

11. A történelem tanításának mai anyaga és módja sok előítéletet is táplál, melyeket el kell oszlatnunk, mert az igazság szolgálatának útjában állanak. — Teljesen igaz.

12. A mai írott és az iskolákban tanított magyar történelem nem lehet hú tükre a magyar nemzet valóban átélt történetének. Közre kell tehát működnünk azon, hogy az őseinktől valóban átélt történelem teljes tárgyilagossággal és minden előítélet nélkül megíródjék. — Ha a magyar szabadkőművesség módját tudja ejteni Magyarország története ilyen módon való megírásának, azon mi is csak örvendhetünk, s ezt a törekvést magunknak is támogatnunk kell.

13. Jászi a szabadkőművesség kötelességének tartja megrajzolni annak az új rendnek képét és körvonalait, „mely az u. n. agrar-feudalizmus bukása után Magyarországon be fog következni“. Nem tart a socialistákkal, akik az elveik diadala után bekövetkező rend képét megrajzolni vonakodnak, mert azt megrajzolni nem is tudják. Szerinte lényegileg a már meglévő nyugati iparos és polgári avagy mezőgazdasági és parasztdemokráciák mintájára kell Magyarországot megreformálnunk. — Örömmel állapíthatjuk ebből meg, hogy Jászi Oszkár nem a socialisták módjára, hanem a demokrácia irányában tartja a jelenlegi állapotokat megreformálandóknak. — Mi is ezt tartjuk.

14. Jászi szerint „a magyar szabadkőművességnek egyik legelső és legfontosabb főadata: a magyar radikális demokrácia politikai programjának részletes kidolgozása“. De nem arról van szó, hogy „valami pontokba és paragrafusokba foglalt dogmatikus programot állítsunk össze, hanem arról, hogy a polgári Magyarország kiépítésének eszközeit és legközelebbi céljait pontosan meghatározzuk“. — Nézetem szerint politikai program kidolgozása nem főadata a szabadkőművességnek ; de főadata a szabadkőműves Magyarország létrejöttén munkálkodni, vagyis Magyarországot fölvilágosítottá, erkölcsi és anyagi javakban gazdaggá és mindenekfölött magyarrá tenni. Ez a cél, elismerhetjük, a polgári Magyarországgal valószínűleg leginkább meg. Ebből a szempontból, alkalmas formában nekünk is foglalkoznunk kell mindazokkal a kérdésekkel, melyeket Jászi Oszkár fölvet. És magam is czélszerűnek tartom bizonyos kérdéseknek közös munkákon való megvitatását. Nincsen a jóra és az igazra irányuló, vagy a rossz és a hazug ellen küzdő emberi tevékenységnek és nincs a társadalmi életnek sem olyan ága, mely iránt érdeklődni, amelyben részt venni a szabadkőművességnek ne lehetne, illetőleg alkalom adtán ne kellene. A politika és a politizálás nem különíthető éles határokkal el az egyéb nyilvános emberi tevékenységtől. Tisztán jó érzék, a kialakult szabadkőművesi világnézet és szabadkőművesi nevelés dolga minden esetben megállapítani, meddig mehetünk az avatlatlanok világába kivitt tevékenységünkkel és abban minő eszközöket használhatunk. A szabadkőművességet mindig ki kell vinnünk a politikába is, de a politikát sohasem szabad behoznunk a szabadkőművességbe; a politikában is érvényesítenünk

kell azokat az elveket, amelyek bennünket szabadkomúveseuku egyesítenek s amelyek cselekvéseinket a szövetségen kívül állókkal szemben is szabályozzák: de cl kell felednünk a szabadkóművességben az ellentéteket, amelyek bennünket a politikában elválasztanak egymástól. Semmi esetre sem szabadkóművest eszköz az osztálygyűlölet szítása, a hízélgés a tömegek szenvedélyeinek s a tanulatlanok romboló ösztönének fölhasználása, az izgatás nemzeti hagyományaink ellen azoknak megválogatása és tárgyilagos bírálata nélkül.

Jászi Oszkár közgazdasági, társadalompolitikai és belkormányzati kérdéseknék egész sorát hoz föl példaképen, mint olyanokat, „amelyekre nekünk választ kell adnunk, ha nem akarjuk, hogy elvesszünk az utópiák vagy a demagógia útvesztőiben“. Igen, meg kell keresnünk és meg is kell találni ama kérdésekre a magyar szabadkóművesség szempontjából s a magyar nemzeti továbbfejlődés érdekében adandó választ. Ha pedig megtaláltuk, akkor meg kell nyernünk a művelt magyar középosztályt, a mai polgári Magyarországot, a kérdések olyatén megoldásának. Ám terrorizáljunk is, ha kell; ám félemlítsük és szégyenítsük meg a kishitűeket, a gyávákat s a haladás ellenségeit; de ne a tanulatlan tömegek lármájával terrorizáljunk, hanem a műveltebbek s a jobbak, az önzetlenebbek s a hazát jobban szeretők felsőbbiségével és szellemi nyomásával. Ilyen értelemben Széchenyi is terrorizálta korának többségét, és a világtörténelem minden maradandó, igazán haladásra vezető reformját a jobbak és tanúltabbak, az előbbrelátók kisebbségének szellemi és erkölcsi terrorizmusa hajtotta köröszűl.

Világos az is, hogy a kívánatos közvélemény megteremtését a magunk soraiban létrejött egyetértésnek, annak kell megelőznie, hogy mindnyájan egy és ugyanazon irányban akarjunk a közvéleményre befolyással lenni. Igaza van Jászinak, hogy csak közös munkákon győzhetjük meg egymást: hogy csak így állapodhatunk meg abban, amire nyugodt lelkiismerettel egyaránt törekedhetünk mindnyájan. A már most közösekül elismertethető célokra együttműködés fokozatosan lehetővé fogja tenni, hogy idővel egyetértő megállapodásra juthassunk olyan kérdéseknékben is, amelyek fölött ma még talán a legerősebben vitázunk. Csak egyikőnk se menjen bele azzal az előre eltökélt szándékkal a vitába, hogy nem ő lesz az, aki a másik fél okai előtt meghajoland.

15. Jaszi Oszkár nagyon helyesen mondja, hogy vitáinknak egyik legfőbb eredménye lehet majd „a keresztülvihető realitásoknak a merő álmodozástól való elkülönítése“. Nagyon jól esik ezt éppen tőle hallanunk. És ha ő is, bár a mások meggyőzésére a legerősebben fölfegyverezve, a maga meggyőzhetőségét eleve ki nem záró lélekkel vesz részt vitáinkban, ezek bizonyára közös épülésünkre fognak lefolyni. Akkor csakugyan nem fogja utolérni mozgalmunkat, a végig nem gondolt politikai nekiiramodások gyakori végzete: a jelszóharcokat folytatódjon. Hiichotiáda, avagy az eredménytelenül koplalók dísztelen behódolása“.

16. Abban is egyetérthetünk vele, hogy „a radikális frazeológia mögött gyakran hiányzik a komoly elvi tartalom“. De itt különös nyomatékkai kell őt figyelmeztetnünk arra, hogy mi, Erdélyben élők, tudjuk legjobban, mennyire hiányzik a nemzetiségi bújtotatók lármája mögül meg a tárgyias igazság. A nemzetiségi elnyomás merőben üres szólásforma Magyarországon a gyöngé, sajnos, mindenütt el van nyomva, annak a legkritikáiban jut ki az igazságból. Ettől egyaránt szenved a néptanító, a falusi lelkész, a napidíjas, a kisiparos és a földművelő: egyaránt a magyar és az oláh anyanyelvű. Hogy ezt a szenvedést nem ritkán tetézi a magyarul nem tudás, az csakis azoknak köszönhető, akik a nem magyar anyanyelvűek magyarul tanulását és érintkezésüket a magyar társadalommal minden áron akadályozzák abból az önző célból, hogy a magyarul nem tudók fölött uralkodhassanak és őket lelketlenül kizsákmányolják. Nem a magyar uralom, hanem az oláh pópa és az oláh tanító tartanak fenn havasi falvainkban olyan szellemi és erkölcsi állapotokat, amelyek miatt pirulnunk kell s amelyekről a budapesti uraknak fogalmuk sincs ; mert ők inkább hisznek a Scotus Viatoroknak, mint nekünk, akik vérző szívvel nézzük az embernek azt az állattá aljasodását, melyet az oláh pópa, az oláh tanító és ügyvéd idéz elő. Vérző szívvel, de tehetetlenül nézzük; mert ha magyar hatóság a pópát s a dászkaált felelősségre vonja, mindjárt ott van az oláh ügyvéd, aki nemzetiségi mártírt csinál a nép hiénáiból, és ott van a magyar kormány, mely majd a lármától való féltében, majd a neki szállított néhány száz szavazat fejében áldozatul dobja a népet megrentőinak. Egyebekben azonban, ha a szabadkőművészségnek kötelessége védeni a gyöngébet, a jogaitól megfosztotta a természete-

tes fejlődésében meggátoltat, s a magasabbrendű műveltséget: úgy itt Erdélyben elsősorban a magyarság követelheti meg ezt a vedelmet a szabadkőművességtől. A magyarság itt élet-halál harcot folytat nem a más elnyomása, hanem a maga megmaradása végett. A magyar szabadkőművességnek kötelessége a magyarságot ebben a küzdelemben támogatni. De nem szabad, mert hazaárulás volna, az oláhságot támogatni abban az igyekezetében, hogy itt egy oláhnyelvű társadalom jöjjön létre, mely a magyarral minden közösséget megtagad és Ruméniában keresi a szellemi, erkölcsi és politikai kapcsolatokat; amely minden munkásságát egy idegen állam művelődésének és alattomban, a magyar királyság rovására hódító törekvéseinek szenteli. A békés együttműködés azokkal az elemekkel hiányzik az ő részükön a jóhiszeműség és a mi öngyilkosságunk nélkül elfogadható alap. Azokat szeretettel, de erős kézzel léken kell tartani, mert ők külön jogokat követelnek, külön célokra törnek; nem a mi jogaink részesei, nem a mi érzéljaink munkásai akarnak lenni. Ezt ők álszenteskedő hazudozással tagadják; de tetteikkel lépten-nyomon maguk bizonyítják. Jöjjenek segítségünkre a szabadkőműves testvérek az egész hazából, hogy közös céljainkra mi, erdélyiek is segíthessük őket.

IT. Azt is örömmel vehetjük tudomásul, hogy Jászi Oszkár szántsándékkal került a „a korszakos harezokra avagy a hősi martíriumokra hívó tárogatót“. Kerülte, „mert a történelem eme föllángolásai nem emberi célkitűzésektől függenek, sőt azokkal többnyire ellentétben állanak“. A történelmi eseményekről nekünk is ez a fölfogásunk. Továbbá mi is azt hisszük, hogy „a vezető emberek túlbecsülése csaknem olyan babona, mint egykor az isteni hatalomban való vak bizalom volt. A vezető nem tehet egyebet, mint azt, hogy híven gondját viseli azoknak a szellemi és erkölcsi energiáknak, melyeket csoportja reá bíz és azokat a legczélszerűbben irányítani törekszik“. Másrészt Jászi is elismeri azt a szerinte is „arisztokratikus“ elvet, hogy minden intézményt „az okos, energikus, kötelességtudó, előrelátó, munkaszerető emberek kis csoportja tart össze és irányít“. Nékünk valóban arra kell törekednünk, hogy a legjobbak uralmát valósítsuk meg minden téren. Igazi demokrácián ugyanis — amint azt más alkalommal, a választójogról írt s az Uniótól elfogadott javaslatomban is kifejtettem —

a születésre, vagyona, osztályra, hagyományokra es eloitéletekr: való minden tekintet nélkül, önkényt, úgyszólván természetesen kiválogatódott legjobbak és leghivatottabbak uralmát, es az egyenlősegen ebből a szempontból nem az egyformaságot, hanem ezeknek a legjobbaknak egyenlő jogát a vezetésre értem. A nagy ember nem egyéb, mint a mutatióknak egy-egy esete az emberfajban; egy-egy előre tett nagy lépés a továbbfejlődés útján, amely megmutatja, hogy későbbben hová, milyen irányban kell majd fejlődnie a többi embernek is, akik ugyanannak a fejlődésnek útján haladnak, de sokkal lassúbb léptekkel, mint a nagy emberek. Ebből a Túl-lógásból következtetem én a kiválóak kötelességét, hogy vezessenek, s a többi emberek kötelességét, hogy engedjék magukat vezetni. A jobbak tekintélyét, az előbbi értelemben kiváltaknak a vezetésre való jogát elismerni mindenkinek az emberi fejlődés iránt tartozó kötelessége. A tekintélyt, vezetést nem tűrő mindenkik uralma is előbb utóbb egyesek uralmára, de rendszerint nem a legjobbakéra vezet. Az egyéni kiválósággal megszerzett tekintélyt tisztelni épp oly szabadkőművest elv, mint megdönteni azt a tekintélyt, melyet egyéni érdemek hiányában a helyzete kölcsönöz valakinek. Viszont, ha a tekintélyt kölcsönző helyzetbe egyénileg érdemes valaki jutott, nem szabad a véletlen helyzet miatt megtagadni tőle elismerésünket. Az is demokrata és szabadkőművesi elv, hogy a Széchenyieket is fogadjuk el vezéreinkül, mindamellett hogy grófok és gazdagok.

18. Az, amit Jászi Oszkár a szabadkőműves szövetségbe fölveendő k szigorúbb megválogatásáról mond, megegyezik az Unió páholy tételeivel és megállapodásaival. Valóban nem árt semmi sem annyit a szabadkőművességnek, mint ha ellenségeink erről is, arról is tudnak értelmi és erkölcsi fogyatkozásokat mutatni ki. Mert ók nem azt mondják, hogy, sajnos, olyanok is akadnak a szabadkőművesek között, hanem azt, hogy, íme, ilyenek a szabadkőművesek! .Minél harczosabb akar lenni a szabadkőművesség, annál magasabb erkölcsi és értelmi színvonalon kell államok a szabadkőműveseknek.

19. Jászi is helyteleníti azt, ha valaki egyformán lelkesedik az afrikai rabszolgákért s a magyar elnyomottakért; tehát az utóbbiakért való ilyen mértékű lelkesedést nem tartja elegendőnek. Ő is úgy véli, mint mi, hogy a szabadkőművességet nem elég az

általános emberinek szolgálatába állítani; a szabadkőművességnek is a hazáért keli küzdenie: tehát „az ez országban szunnyadó energiákat kell a produktivitás lehető legmagasabb fokára“ emelnünk

20. Végezetül Jászi Oszkár is azt tartja „hogy ... a hazaszeretetnek kell, hogy erős és megbízható motora legyen a magyar szabadkőművesség”.

A fentebbi pontokban, azt hiszem, elég kimerítően összefoglaltam Jászi javaslatait és megállapításait, szembe állítva azokat részint a saját tételeinkkel es megállapodásainkkal, részint az Unió páholyának a „Tételek és megállapodások“ kelte óta hozott határozataival. Ez a szembeállítás minden tekintetben igen örvedetes közeledést, több pontban teljes megegyezést mutat az Unió páholy és a Martinovics páholy között. Minden esetre biztosítja a további teendőkre nézve a testvéries eszmecserének lehetőségét és valószínűvé teszi azokra nézve is az egyetértő megállapodást közöttünk.

Mindazonáltal legalább néhány pontban össze kell foglalnom azt is, amiben Jászi Oszkár fejtegetéseivel, nézetem szerint, nem érhetünk egyet. Az eltérések, ismétlem, csak kis részben illetik a Jászi javaslatait; legfőképpen arra az okfejtésre vonatkoznak, amelyen Jászi főmesteri programja fölépült, vagyis elméleti szempontokra.

1. Amidőn Jászi a múltnak előítélet nélküli szemléletét sürgeti, bizonyos előítéletektől és, csaknem úgy látszik, bizonyos gyűlölettől a magyar nemzeti múlttal szemben maga sem tud megszabadulni. Ez az elfogultság gátolja Jászit múltunk teljes áténcsében és nem egy jogosulatlan általánosításra vezet. A mi főuraink sem voltak mind rablólovagok; sőt általában talán kisebb mértékben voltak azok, és talán kevésbé sanyargatták a népet, mint a francia és a német főurak. Főpapjaink között is sok volt a valóban apostol és a mi papságunknak talán nagyobb része volt az európai művelődés elterjesztésében, mint más országok papjainak. Bizonyos fokú szeretet nélkül semmit sem lehet megérteni. És, amit megértettünk, azt — igaza van a francia közmondásnak — mindjárt hajlandóbbak vagyunk meg is bocsátani.

2. Jászi katedrái hamisításoknak és együgyűségnek bélyegez olyan történeti tényeket is, melyek mindenha a magyar nemzet legnagyobb dicsősége fognak maradni s a melyek nélkül ezeréves főnállásunknak el már csak alig vitatható és hamisításnak talán

mégsem bélyegezheti tényé nem is volna megérthető. Jgy semmi esetre sem hamisítás az. „hogy a magyarság a világ legliberalisabb és legtürelmesebb népe idegen vallásokkal és idegen nemzetiségekkel szemben.“ A magyarság vallási türelmességének a legfényesebb bizonyosságát adta a reformatró idejében mar azzal is, hogy nagy része áttért a protestáns vallásra és a külföld üldözött protestánsainak mindig menedéket adott A Caraffák és Kollonicsok üzelmeihez a magyarságnak semmi köze: hiszen azok éppen a magyarság ellen irányultak. A Kollonics híres mondása, hogy Magyarországot előbb szegénynyé, azután katolikussá és végül osztrákká kell tenni. Ellenben igenis a magyar genius nyilatkozott meg a jezsuitáktól nevelt katolikus II. Rákóczi Ferenczben, aki önzetlen és igazságos védelmezője volt minden felekezet jogainak. Es annak a maroknyi, már eleve több különböző törzsből összeverődött honfoglaló magyarságnak talán a gyűlölet s nem a türeghnesség fegyvereivel sikerült annyi idegen népelemet magába olvasztania ? És tessék a pártatlanság szemüvegén at megnézni bármely szomszédunkat, ahol az államalkotó nemzeten kívül más nyelvű nemzetiségek élnek: akár Németországot, akár Oroszországot vagy Ruméniát! Eg\ ik sem ad nemzetiségeinek külön jogokat úgy, mint mi, és egyik sem nézne el tizedrészét sem annak, amit mi elnézünk a mi nemzetiségeinknek. A mai felekezetieskedés is műtermék, melyet egyik részről hatalmi vágyainak érdekében szít bizonyos csoport, más részről pedig természetes ellenhatásként szinte kihívnak némelyeknek túlkapásai. A magyar nép lelkében a mai felekezetieskedésnek sincs gyökere. — Nem hamisítás az sem, hogy a magyar nemesség áldozatra kész fölbuzdúlása nélkül nem mehetett volna úgy végbe a jobbágyok fölszabadítása, mint ahogyan végbe ment. Évtizedeken át tartó értelmi és erkölcsi átalakulás eredménye volt az, amelyben az elnyomottaktól fölfelé gyakorolt nyomásnak, az elnyomottak lázadásától való félelemnek volt a legkevesebb része. De igen is legnagyobb része volt benne a magyarság akkori vezetői idealismusának, annak az idealismusnak, mely később a nemzetiségek s ,i horvátok megnyerése reményében szinte a nemzeti öngyilkosságig ment. — A magyar nemességnek a trónus iránt való hűsége sem hamisítás. Ez a hűség számos esetben az élehetetlenségig ment, midőn nem engedte szabadságunk érdekében kiaknázni az uraf

codóház szorult helyzetét. Ha egyesek hűségének mindig volt is ára, ez az alku a többség természetes hajlandósága ellenére mit sem ért volna. — Alkotmányunknak az angolhoz hasonlítása sem hamisítás; kétségtelen valóság volt egészen a Habsburgok uralomra jutásáig. Az Arany Bulla olyan szabadságlevél, a melynek abból az időből csak az angol Magna Chartá-ban van mása. Később lett ez a hasonlóság — akkor sem hamisítássá, hanem jámbor önámítássá, amelylyel alkotmányunknak teljes hiábavalóságát, értéktelen papiros voltát önmagunk előtt is lepleztük.

3. Abban sincs igaza Jászi Oszkárnak, hogy a magyar nemzet külön sajátja gyanánt tüntet föl olyan hibákat, melyekben más nemzetek éppen úgy leledztek vagy még ma is leledznek, mint a magyar. Más nemzetek történetírása is ugyanazokból az elemekből állott a legújabb időkig, mint a magyar. A munkás milliónak, a népnek, a nemzetföntartó mindennapi munkának, a csendes erényeknek történetét mások is csak most kezdik megírni. És egyáltalában nem igaz, hogy Magyarország századokkal kullogna az úgynevezett művelt nyugat mögött. Az a művelt nyugat nem is mindenben utánozni való példa. És ha bizonyos tekintetben soha sem is valósulna meg nálunk az, ami amott már meg van, az még korántsem volna elmaradottságunk jele. Fejlődésünk a múltban is járt külön utakon, és kívánatos, hogy a jövőben is saját utakon járjon. Némely dologban még mi járunk példával a „művelt nyugat“ előtt. Hogy fejlődésünk annyi hátráltatást szenvedett a múltban és szenved ma is, annak egyik legfőbb oka egy erősebb szomszéd rosszakaratában és gyarmati helyzetünkben van. Nem jó taktika, bennünk minden nemzeti önérzetet, minden önbecsülést kiölni akarni. Hibáinkat, hogy megjavulhassunk, föl kell ismernünk, és hálásak lehetünk az iránt, aki hibáinkat ostorozza. Széchenyi is megtette; de talán még is volt különbség abban, a hogyan Széchenyi ostorozta kortársainak hibáit, és ahogyan Jászi Oszkár és társai mintegy kárörömmel mutatnak reá fogyatkozásainkra. Ez az utóbbi mód nem magabaszállásra készíti a kárhoztatottat, hanem Jaczra és ellentmondásra, ha ugyan nem hajtja kétségbeesésbe és nem csökkenti meg benne az élethez való erős akaratot, a mely nélkül pedig nincs javulás és nincs fejlődés.

4. Nem érthetünk egyet a Jászi Oszkártól kifejtett „határkuli“

elmélettel sem, amelyből ő állítólag azt kívánja levezetni, hogy „tessék minél szigorúbb mértéket alkalmazni az új jelentkezőkkel szemben!” Ezt mi is kívánjuk, de ehhez semmi köze az Oppenheimer úgynevezett törvényének, amely valójában nagyon távol áll attól, hogy törvény legyen. Bizonyos mértékben állhat az ipari munka értékelésére az, hogy a tanulatlan munkás bérminimuma határozza meg a legtanultabb munkás bérmaximumát. A szellemi munka anyagi jutalmazását illetően, sajnos, azt tapasztaljuk, hogy minél magasabbak az ipari munkabérek valamely országban, annál alacsonyabb a legmagasabb szellemi munkások, pld. a tanárok fizetése, a tudományos írók tiszteletdíja stb. Tessék összehasonlítani az Egyesült Államok ipari munkabéreit az ottani egyetemi tanárok fizetésével! Az utóbbiak két-, három-, legföljebb ötezer dollár fizetéssel az ő életmértékükhöz képest az ottani drágaság mellett csaknem nyomorognak. Az Unió összes egyetemén csak néhány tanárnak van 10.000 dollár fizetése, amennyit akármelyik kereskedelmi alkalmazott, ágens vagy jobb iparos játszva megkeres. Ugyanezt látjuk Franciaországban és Olaszországban is. Ma nálunk a szedő, aki tudományos munkáinkat kiszedi, egy év kiszedése által a munkára fordított időhöz mérten többet keres, mint mi a munka egy ivének megírása által. Es a kiadás nagy költségei nálunk hova tovább lehetnének teszik szigorúan szakszerű tudományos munkák írását. Másrészt Oroszország tudománya ma már a nemzetközi versenyben igen magas fokon áll, jóllehet az orosz muzsik, az orosz „Grenzkuli“ szellemi színvonala a képzelhető legalacsonyabb. Valamint a nemzeteknek, úgy a testületeknek értékét is a legkiválóbbak nagy száma határozza meg, tekintet nélkül az elmaradottakra. A „határkuli“ mindenütt teher : de a határkulik gyermekeiből is lehetnek szellemóriások és mégis csak az ilyenek adják a mértéket, melylyel a jelenkor s az utókor is a nemzeteket méri. A továbbfejlődés szempontjából a magas színvonalú átlag nem pótolhatja a kiemelkedő nagyságok hiányát; igaz, hogy a tömegek elmaradottsága is hátráltatja a fejlődést. — Abban sincs igaza Jászának, hogy egy nemzet „legfelsőbb tudományossága“ csak valamivel áll magasabb fokon, mint „legjobb publicisztikája“, hogy a napi sajtónak a tudomány és művészet általános színvonalára való hatása „kézen fekvő“ dolog volna. Egy nemzet legfőbb tudományossága végtelen sokkal magasabb fokon áll a mindenkori sajtójánál és tudomány és művészet

kifejlődése teljesen független a napi sajtótól. Az igazi tudós és az igazi művész lelki életére a napi sajtónak nincsen semmi hatása: ha pedig volna, a miénknek csak káros hatása lehetne.

5. Ámde a most kifejtetteknél sokkal lényegesebb ellenvetésünk lehet a mód ellen, ahogyan Jászi Oszkár a haza szolgálatának kötelességét megokolja. Reánk nézve a haza nem „mindenkori“, hanem **egyszer s mindenkori** haza. A hazaszeretet pedig nem a véletlentől megszabott működési körünk kénytelen megbecsülése. Az mi előttünk az emberi fejlődésnek egyik legfőbb rúgója. Az emberiségnek nemzetekre tagolódása nem átmeneti állapota, hanem eredménye a fejlődésnek, amely csak egyes adott nemzetek saját útjain haladhat előre. Es nagyon sajnáljuk, mert sok támadásra szolgáltatott fölöslegesen alkalmat, hogy Jászi Oszkár székeségesnek találta egy magyar páholyban a „hazaszeretet“ szónak ajkára vétele előtt azt mondani: „Testvéreim, ne féljük a szót!* (3 bizonynyal arra a sok visszaélésre gondolt, amit nálunk a hazaszeretet hangoztatásával annyian űznek. A hazaszeretet előttünk olyan szentség, melyet bűnnek tartunk hiába ajkunkra venni. Bizonyos szokat a szabadkőműves csak fölsőbb engedelemmel mondhat ki. Ám legyen közöttünk ilyen szó a hazaszeretet is. Ajkunkon ne lebegjen, de annál mélyebben lakozzék szívünkben és ne kísérelje legyen beszédeinknek, hanem rúgója tetteinknek. Vannak dolgok, melyeket minél erősebben érzünk, annál nehezebben mondunk el. Szinte félünk, hogy megszenteljenitjük, ha ajkunkra vesszük. En azt hiszem, Jászi Oszkár is valami ilyet akart kifejezni.

Mindezek alapján a következő határozati javaslatot terjesztme elő:

Jöllehet nem mindenben ért egyet Jászi Oszkár fejtegetéseivel és különösen a főntebb kiemelt 5 pontban nincs véle egy véleményen : az Unió páholy örömmel és megnyugvással állapítja meg, hogy a Martinovics páholy programja és az Unió páholytól ismételten vallott elvek sokban egyeznek és köze! állanak egymáshoz, a mi lehetővé és kívánatosá teszi a két testvérpáholynak a közös szabadkőművesi célokra, nevezetesen a szabadkőművesi szellemtől áthatott polgári Magyarország nemzeti irányú kiépítésére való együttműködését. Jászi Oszkár egyes javaslatait illetőleg az Unió páholy a főntebb elősorolt 20 pontban kifejtett véleményt magáévá teszi.

Az Unió páholy